

L'insigne lingüista que donà significat a l'autonomia universitària

El filòleg i lingüista Antoni Maria Badia i Margarit va morir el 16 de novembre a Barcelona a 94 anys. Va ser el primer rector democràtic de la Universitat de Barcelona, va presidir la Secció Filològica de l'IEC i va ser president dels romanistes europeus. Moltes responsabilitats professionals i socials per a un home interessat sobretot en la investigació lingüística, una tasca per la qual ha estat nomenat doctor *honoris causa* per les universitats de Salzburg, la Sorbona, Perpinyà, les Illes Balears, Alacant, València, Rovira i Virgili i Tolosa de Llenguadoc.

Badia i Margarit és autor de dues gramàtiques de la llengua catalana fonamentals, la primera editada en castellà per Gredos el 1962, i la segona per Enciclopèdia Catalana, el 1994, anys després que Tres i Quatre edités la seva *Gramàtica històrica catalana*.

En un temps que no hi havia departament de català a la UB, el 1948, en Badia i Margarit va guanyar la Càtedra de Gramàtica Històrica de la Llengua Castellana. En una entrevista a EL TEMPS el 26 de novembre de 2002, Badia explicava que "l'única sortida" per ser catedràtic és que fos càtedra de castellà. Tot i això, explicava que ell hi hanava introduint el català: "Amb la llibertat que dona la càtedra, des del primer moment vaig començar a fer coses sobre el català i, molt aviat també, en català".

Era la universitat de la primera dictadura, hi havia hagut "renúncies, exilis i una *depuració de funcionaris* que va provocar expulsions i confinaments". Segons explicava Badia, a la universitat, en aquell moment, "tot estava molt desatès". Ell, però, va poder realitzar la seva tasca, no sense algun ensurt –com el que explica Maria Teresa Cabré a l'entrevista d'aquesta pàgina– que l'obligava a deixar una temporada Barcelona i visitar una universitat estrangera. Unes voltes per obligació

Antoni Maria Badia i Margarit.

–convidat per les autoritats franquistes– i d'altres per devoció, el doctor Badia i Margarit va acumular una bona col·lecció d'estades en universitats estrangeres començant per les alemanyes (Heidelberg i Munic, el 1956 i 1959), continuant per les americanes (Georgetown i Wisconsin, el 1961 i 1968) i acabant per la Sorbona de París, on va fer classes dos anys (1975-1977).

De tornada a Barcelona, va ser elegit rector de la Universitat de Barcelona, un càrrec que va ocupar del 1978 al 1986, quan es van aprovar els nous estatuts de la UB i es va haver de defensar a capa i espasa l'autonomia universitària.

“Sempre va ser una persona de compromís”

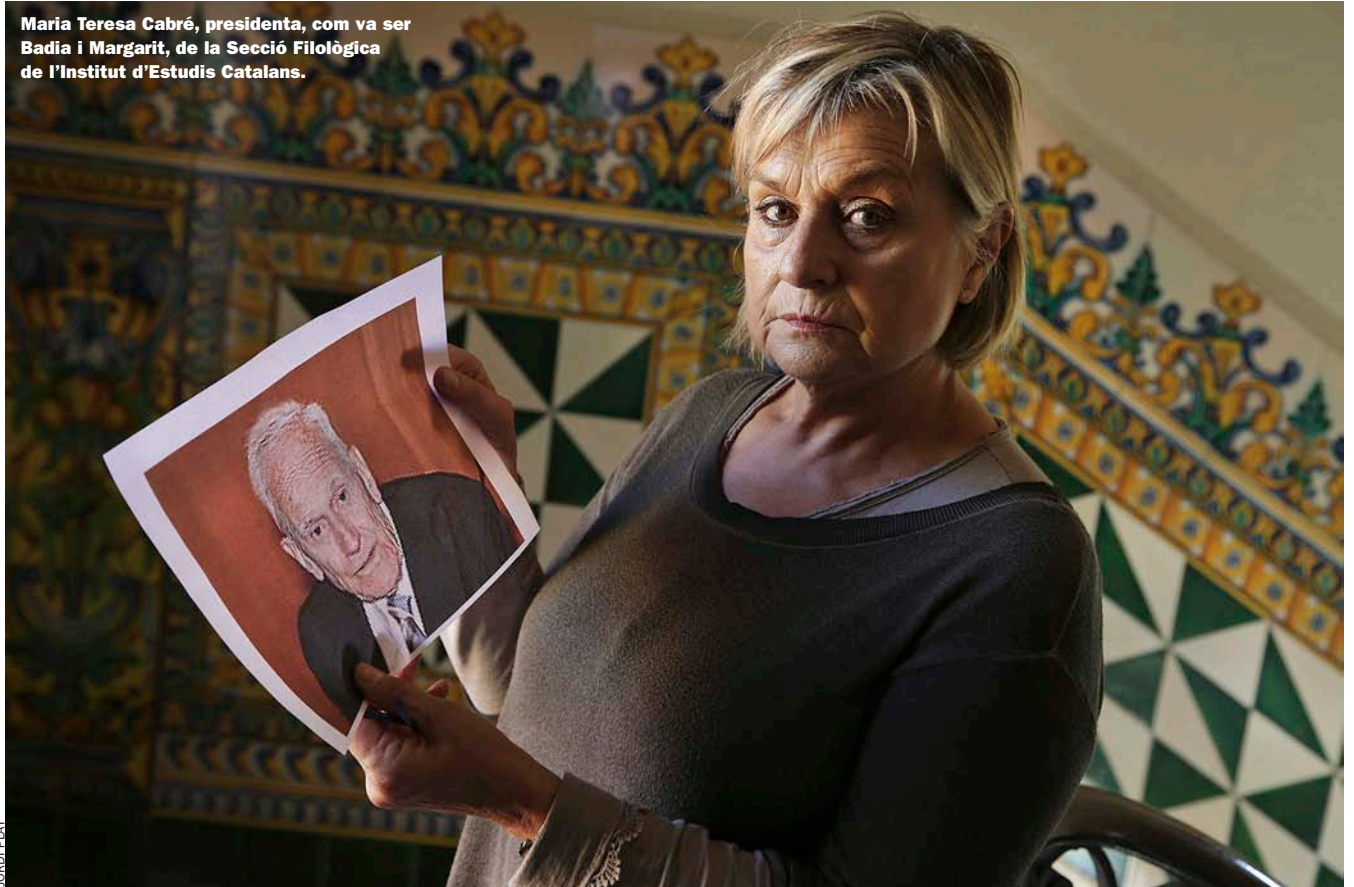
La presidenta de la Secció Filològica de l'IEC, Maria Teresa Cabré (l'Argentera, Baix Camp, 1947), va conèixer el Dr. Badia i Margarit de professor, cap de departament, rector i president de la mateixa Secció Filològica.

Quina ha estat la importància de Badia i Margarit en la llengua catalana?

—El Dr. Badia va tenir una pluralitat d'interessos i en tots aquests interessos va fer-hi recerca, però no amb la mateixa intensitat, perquè una de les seves característiques era obrir un tema i deixar que altres el conreessin. Badia

va excel·lir per damunt de tot en lingüística diacrònica –digues història de la llengua o no només gramàtica històrica– però, d'altra banda, també va fer aportacions que, a la meua manera de veure, són cabdals. Una és dins del terreny de la sociolingüística, que ell va introduir a Catalunya, al costat de Lluís Vicent Aracil i Rafael Lluís Ninyoles,

Maria Teresa Cabré, presidenta, com va ser Badia i Margarit, de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans.

JORDI PLAY

que ja treballava aleshores al País Valencià. Però Badia i Margarit va obrir les portes de la sociolingüística amb una de les enquestes magnas que es van fer en aquell moment per conèixer l'estat de la llengua, que és *La llengua dels barcelonins volum I*. No va arribar a publicar-se el volum II tot i que estava redactat. Ho sé perquè el doctor Badia, en aquell moment era rector de la Universitat de Barcelona (UB) i ens va demanar si volíem ajudar-lo a redactar el segon volum a dos deixebles: Joan Martí Castell i jo mateixa. I no sé què se n'ha fet d'aquell llibre. Ni en vaig parlar mai més amb ell. Estava completament redactat i només faltaven les seves conclusions.

—**Curiós, perquè després heu coincidit molts anys tant a la UB com a l'IEC.**

—Sí, però jo no sóc sociolingüista i només ho vam fer per cooperar amb en Badia. Ell no va tocar molt més el tema sociolingüístic però, en canvi, en totes les seves obres posteriors –i sobretot les de divulgació– s'hi destil·la sempre el sentit social de la llengua.

I el tercer àmbit és el de la gramàtica,

perquè Badia va introduir a les aules no sols els models de gramàtica estructural sinó que ell va fer dues gramàtiques que van obrir la porta, juntament amb les gramàtiques de Fabra, a les investigacions descriptives que hem fet sobre la llengua catalana. La gramàtica de Badia del 62, que va publicar en castellà a Gredos, i la gramàtica del 94, que ell va publicar a Enciclopèdia Catalana, i que per primera vegada introdueix el tema de la variació –el concepte que una llengua culta, correcta, no necessàriament ha de tenir un únic registre: per tant, ha de tenir alternatives d'expressió adaptades a situacions diferents de comunicació.

—**Quan el va conèixer?**

—A tercer any de la carrera –devia ser el 1967 o 1968– el vaig tenir com a professor de lingüística general, una assignatura que es donava a la Facultat per primera vegada. Després es convertiria en una de les estrelles de les facultats de filologia, però aquell any va ser el primer any que s'explicava. Després li la va encomanar a Ramon Cerdà i dos anys després de jo acabar la carrera, l'explicava jo a Mallorca, a

l'Institut Lul·lià, que era una mena de secció de la UB a les Illes, i després a la UB.

—**En aquell moment ell era catedràtic de...**

—Gramàtica històrica de llengua espanyola.

—**I la Càtedra de Llengua Catalana la tindria posteriorment...**

—Va ser una transformació. Penseu que ell va opositar als anys següents a la guerra, em sembla que el 1948; va guanyar la càtedra de Gramàtica Històrica, però aleshores només existia el Departament de Llengua i Literatura Espanyola. Als anys seixanta s'havia creat un Departament de Literatura Catalana, que va dirigir l'Antoni Comas, i bastants anys més tard es va obrir per primera vegada la possibilitat de crear un Departament de Llengua Catalana i aleshores va ser quan el Dr. Badia va canviar d'àrea de coneixement: de llengua i literatura espanyola a llengua catalana.

—**Era un investigador que es va veure obligat a treballar per la llengua en altres àmbits per la situació de la llengua catalana?**

—Ell va compaginar la investigació i el rectorat mentre va poder. Després, quan surt del Rectorat de la Universitat de Barcelona, s'adona que la lingüística ha evolucionat molt i és quan diu aquella frase: “Quan una persona es fa gran, on revient aux anciennés amours”...

—**Torna als seus antics amors.**

—...i, per tant, ell torna a reprendre el tema de la gramàtica històrica i la història de la llengua. Aleshores compaginava la investigació, sobretot a partir del famós llibre *Regles de esquivar vocables o mots grossers i pagesívols*—que en el fons era un tractat sobre els barbarismes— i, d'altra banda, es dedica ja a la tasca més social de difusió, de promoció sobretot del coneixement de la cultura catalana i les característiques que ens marquen com a poble, etc. I tot i que sempre havia tingut un compromís social, no només lligat a la cultura catalana, sinó també a principis molt progressistes, després intensifica molt més això i es dona a conèixer com a personatge públic.

—**Però era sobretot un investigador que ha de tenir compromís social per l'especial situació del català?**

—Sí, això és ben segur. Però en Badia sempre va ser una persona de compromís. Ell, per exemple, tenia creences religioses i va ser un home de compromís amb l'Església i compromís amb una Església bolcada amb la societat, progressista. I amb la llengua va fer exactament el mateix. Ell era un alumne de l'antiga Escola Blanquerna de la República.

—**I això el marcà?**

—És evident. L'Escola Blanquerna era una de les escoles del període republicà més avançades, al costat de l'Institut Escola, marcava una forma d'educació i un tarannà, suposo que venia de la seva família, que l'hi portava.

—**Va fer diverses estades a universitats estrangeres...**

—Va fer molts viatges a l'exterior i estades llargues a Zuric, a Lisboa...

—**A París?**

—A París va ocupar, fins i tot, la Càtedra de Llengua Catalana de la Sorbona i ho compaginava amb feines a Barcelona. Ell anava cada setmana a París i tornava. Dormia al Talgo.

—**En un moment que fer tants viatges no era habitual.**

—Efectivament. I també va fer una estada en una universitat nord-americana, no diria pas que obligada, però a conseqüència d'una detenció. Ell formava part del Casal Montserrat, va haver-hi un escorcoll de la policia i arran d'això va ser detingut. El van alliberar ràpidament. Sé que, amb les converses amb la policia, va intervenir en Martí de Riquer, que era vice-rector de la UB i l'any següent Badia es va passar tot un any en una universitat americana—que és d'on va portar la sociolingüística.

—**Aquestes estades li permetien renovar-se?**

—Sí, i introduir les novetats a la nostra universitat. En aquell moment la universitat estava molt tancada i ni tan sols existien beques per anar a fora. Ell, en canvi, sortia i introduïa després tot això a la UB. El doctor Badia va ser un gran romanista i, com a tal, va presidir la Societat Internacional de Filologia Romànica, ara n'era president d'honor i va tenir un contacte molt intens amb tots els romanistes europeus. Fins al punt

que els últims anys de la seva vida es va dedicar a escriure un llibre que eren els seus records personals dels romanistes europeus. Aquest llibre no s'ha publicat perquè anava perdent les forces i li va costar posar-hi punt final. Però el va acabar perquè, per a ell, aixecar-se al matí i dedicar-se a aquest llibre era com continuar la tasca i complir amb el sentit del treball que havia tingut tota la vida.

—**Quin va ser el seu paper com a rector de la UB?**

—Primer, que va ser el primer rector democràtic.

—**Votat.**

—Votat. I, a més, va ser qui va impulsar els primers Estatuts de la UB de l'època actual i realment va donar un tomb important a la manera d'actuar del rectorat de la universitat: va reclamar l'autonomia universitària i, fins i tot, en un moment determinat va haver de plantar-se davant del govern de l'Estat per defensar aquesta autonomia pel que feia al concurs de les places del professorat.

Alex Milian

Aquesta novel·la ens endinsa en els valors més profunds de la negritud. Una mare, acusada de matar la seva filla és internada en un psiquiàtric com a conseqüència d'aquest acte. Durant les nombroses consultes amb el metge, hom acaba intuïnt les complexitats de la raça negra després dels llarguíssims anys d'esclavitud.

El llibre d'Emma
Marie-Célie
Agnant

34 Edicions

NOVETATS 3i4
Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a
Facebook i Twitter

Visita la nostra botiga virtual
en www.tresiquatre.com

Marie Célie Agnant, nascuda en Haití, viu al Quebec des del 1970. Ha estat professora de francès i traductora i intèrpret. Actualment es dedica a escriure i a fer conferències arreu del món. La seva bibliografia es troba publicada sobretot al Quebec, Haití i França però ha estat també traduïda a l'anglès, al neerlandès, al coreà i a l'espanyol.